QORTI ~IVILI, PRIM'AWLA

Im]allef

Onor. Giannino Caruana Demajo LL.D.

Seduta ta' nhar il-{img]a 24 ta’ Mejju 2002

Numru 8

~itazzjoni 435/1997

Clyde Meli

versus

Maurice, Godfrey, Ronald, Yvonne mart Cecil Busuttil, Carmen *sive* Charmaine mart Joseph Meli, ilkoll a]wa Pace Decesare, u b’dikriet tat-22 ta’ Mejju 2000, *stante* l-mewt ta’ Yvonne Busuttil, il-[udizzju [ie trasfu\ f’isem John u Rachel a]wa Busuttil Leaver

F’din il-kaw\a l-attur qieg]ed jitlob ming]and il-konvenuti, b]ala werrieta ta’ Mary Pace Decasere, il-pussess ta’ immobbli tal-wirt u l-]las ta’ flus im]ollija lilu b’titolu ta’ legat.

I`-`itazzjoni tg]id illi l-konvenuti huma l-werrieta ta’ Mary Pace Decesere, armla minn Victor Pace Decesare, li mietet fis-26 ta’ Frar 1987, u b’testment ta’ l-4 ta’

Lulju 1981 fl-atti tan-Nutar Victor John Bisazza kienet]alliet lill-attur b'titolu ta' legat il-beni msemmija fit-testment, fosthom is-somma ta' mitt lira (Lm100) u beni immobbli.

}add mill-konvenuti ma irrinunzja g]all-wirt, u, anzi, [iebu ru]hom b]ala werrieta. G]alkemm l-attur ilu]afna jsejja] lill-konvenuti biex i]allsuh il-legat ta' mitt lira (Lm100) u jag]tuh il-pussess ta' l-immobbli, dan kien g]alxejn, g]ax kienet biss il-konvenuta Carmen *sive* Charmaine Meli, omm l-attur, li wriet illi kienet lesta illi tilqa' t-talbiet tieg]u.

L-attur g]alhekk feta] din il-kaw\a u qieg]ed jitlob illi l-qorti:

1. tikkundanna lill-konvenuti j]allsuh il-legat ta' mitt lira (Lm100), bl-img]ax kif trid il-li[i;
2. jag]tuh il-pussess ta' l-immobbli m]ollija lilu b'legat mill-awtri`i tag]hom; u
3. ta]tar nutar biex jippubblika l-att ta' immissjoni fil-pussess u kuratur biex jiffirma f'isem min jonqos illi jidher fuq l-att, li g]andu ji[i pubblikat fil-jum,]in u post illi tg]id il-qorti.

Talab ukoll l-ispejje\, fosthom dawk ta' l-ittra uffi`jali tat-8 ta' Jannar 1997.

Il-konvenuti kollha]lief Carmen Meli ressqu dawn l-e``ezzjonijiet:

1. il-legat im]olli lill-attur minn omm il-konvenuti sar bi ksur tal-jeddijiet tag]hom b]ala werrieta ta' missierhom, li fit-testment tieg]u kien ried illi l-omm ma tag]mel ebda preferenza bejn l-ulied, u, fil-ka\ illi jsiru dawk il-preferenzi, kellu jkun hemm "a[[ustament fit-testment tieg]u"; il-legat lil bin Carmen Meli sar mill-omm (*i.e.* minn Mary Pace Decesare, *de cuius*) apposta biex te]les minn din ir-restrizzjoni;

2. il-legat jikser il-jeddijiet ta' le[ittima li jmiss lill-konvenuti, u g]alhekk g]andu ji[i mnaqqas;

3. fuq il-legat ta' flus ma jg]addix img]ax qabel ma ssir sej]a g]all-]las b'att [udizzjarju;

4. il-legat ta' immobbli ma jiswiex billi huwa ta' proprjetà li ma kinitx tat-testatri`i;

5. il-konvenuti ma jistg]ux jag]tu lill-attur il-legat ta' *Villa Yvonne*, ta' Xbiex, qabel ma tkun saret il-likwidazzjoni tal-komunjoni ta' l-akkwisti bejn Mary Pace Decesare, *de cuius*, u \ew[ha, u hekk ji[i likwidat l-assi ta' Mary Pace Decesare; u

6. ukoll jekk il-legat jiswa, billi huwa *in parte* legat ta']wejje[li ma kinux tat-testatri`i *de cuius* il-konvenuti g]andhom il-jedd illi j]allsu daqskemm jiswew il-beni li ma kinux tat-testatri`i meta mietet, u mhux illi jittrasferixxu l-istess beni.

Il-konvenuta Carmen Meli ma ressqitx e``ezzjonijiet.

It-talbiet ta' l-attur huma mibnija fuq id-dispo\izzjonijiet tat-testmenti ta' Mary Pace Decesare; il-prova tal-ba\i tat-talbiet tieg]u g]amilha meta esebixxa kopja tat-testmenti, u ma hux kontestat illi dawk huma l-a]]ar testmenti tal-mejta *de cuius*. G]alhekk issa qieg]ed fuq il-konvenuti l-oneru illi juru illi ma humiex marbutin bid-dispo\izzjonijiet ta' dawk it-testmenti, jew g]ax huma ma humiex il-werrieta tal-mejta *de cuius* jew g]ax dawk id-dispo\izzjonijiet ma jiswewx. Il-konvenuti fittxew illi jeg]elbu dan l-oneru bl-e``ezzjonijiet tag]hom, u g]alhekk sabiex naraw jekk it-talbiet ta' l-attur g]andhomx jintlaqg]u g]andna naraw jekk l-e``ezzjonijiet tal-konvenuti humiex tajbin.

L-ewwel e``ezzjoni tg]id illi l-legat illi qieg]ed jitlob il-]las tieg]u l-attur sar bi ksur tal-jeddijiet tag]hom b]ala werrieta ta' missierhom billi dan fit-testment

tieg]u kien ried illi martu, Mary Pace Decesare, *de cuius,* ma tag]milx preferenzi bejn l-ulied u, jekk tag]mel dawk il-preferenzi, kellu jsir "a[[ustament" fit-testment tieg]u.

Fit-testment tieg]u, mag]mul fis-17 t'Ottubru 1967 fl-atti tan-Nutar Carmelo Giuseppe Vella, il-missier, wara illi]atar lil uliedu (il-konvenuti tallum) b]ala werrieta tieg]u f'ishma ndaqs, ried hekk:

> … … … jekk xi wie]ed jew wa]da jew aktar minn dawn uliedu ji[i preferit minn mart it-testatur sija b'donazzjoni *inter vivos* jew permezz ta' dispo\izzjoni testamentarja allura l-istituzzjoni t'eredi hawn fuq mag]mula g]andha ti[i interpretata b]ala mag]mula b'mod illi kull wie]ed u wa]da minn ulied it-testatur g]andhom jipper`epixxu kwota u valur ugwali tant mill-patrimonju jew mill-assi tieg]u, kemm mill-patrimonju jew mill-assi ta' martu: f'kelma wa]da b'mod illi dawn l-ulied ma jkun hemm l-ebda preferenza bejniethom u kollha kemm huma jie]du ndaqs tant mill-beni tat-testatur kemm minn dawk tal-mamà tag]hom.[1]

Mary Pace Decesare ma hix werrieta ta' \ew[ha u g]alhekk ma hix marbuta bit-testment tieg]u. Il-kaw\a tallum hija dwar legat im]olli minn Mary Pace Decesare, mhux minn \ew[ha. Jekk dan il-legat jista' jitqies li qieg]ed jag]mel preferenza ma' xi]add mill-ulied tal-konju[i Pace Decesare[2] — kwistjoni illi din il-qorti ma hix sejra tid]ol fiha g]ax ma jidhrilhiex illi hija relevanti g]all-meritu tal-kaw\a tallum — ir-rimedju tal-konvenuti jkun illi jitolbu illi jsir fil-wirt tal-missier l-"a[[ustament" illi jipprovdi g]alih it-testment tieg]u, u mhux illi jitolbu illi ma jse]]ux id-dispo\izzjonijiet tat-testment ta' l-omm.

L-ewwel e``ezzjoni hija g]alhekk mi`]uda.

It-tieni e``ezzjoni tg]id illi t-testment "jilledi l-le[ittima" illi tmiss lilhom mill-wirt t'ommhom.

---

1 *Foll.* 20 *et seq.*

2 *Arg. ex* art. 613, Kod. ~iv.

Effettivament, il-konvenuti qeg]din ig]idu illi g]andhom jie]du l-le[ittima mill-wirt ta' ommhom, i\da, billi l-omm iddisponiet b'legat minn aktar mis-sehem illi minnu setg]et tiddisponi, fil-wirt ma fadalx bi\\ejjed biex il-konvenuti jie]du l-le[ittima li tmiss lilhom.

Le[ittimarju ma huwiex werriet[3] u ma jistax ikun werriet g]ax il-werriet huwa marbut illi jag]mel dak li ried l-awtur tieg]u fit-testment tieg]u, ukoll jekk b'dak it-testment it-testatur ikun iddispona minn aktar mis-sehem li minnu seta' jiddisponi. Fi kliem ie]or, min ja``etta l-wirt bla kondizzjoni u riserva ma jistax jitlob it-t]assir jew it-tnaqqis tad-dispo\izzjonijiet testamentarji li jaqb\u s-sehem li t-testatur seta' jiddisponi minnu; biex jitlob il-le[ittima jrid ikun irrinunzja g]all-wirt — jekk ja``etta l-wirt bla riserva jitqies illi jkun irrinunzja g]al-le[ittima:

> … … … quantunque i figli non possono essere privati della legittima e quantunque alla legittima non si possono mettere gravami, tuttavia però nulla osta che un figlio accetti le disposizioni del padre sia espressamente sia tacitamente.
>
> … … … l'accettazione della disposizione del padre da parte del figlio si induce anche dalla semplice adizione della paterna eredità.[4]

Maria Pace Decesare, *de cuius*, qabel ma mietet kienet fet]et kaw\a[5] kontra l-konvenuti wlieda g]al-likwidazzjoni u qsim tal-komunjoni ta' l-akkwisti bejnha u \ew[ha, li kien miet qabilha u li kienu wirtuh il-konvenuti. La]qet mietet qabel ma nqatg]et il-kaw\a u, wara l-mewt tag]ha, il-konvenuti b'rikors tal-21 ta' Mejju 1987 talbu "illi l-[udizzju — safejn kienet interessata l-omm attri`i — ji[i trasfu\ fil-persuna tag]hom", billi huma kienu "werrieta tant tal-missier … … … kemm ta' l-omm".

---

3 Ara **Francesco Camilleri** *nomine versus* **Av. Dr Carmelo Zammit** *proprio et nomine*, App. ~iv. 29 ta' Mejju 1939, Vol. XXX.I.363.

4 Ara **Dr Francesco Gravagna** *nomine versus* **Baronessa Maria Teresa d'Amico** *et*, P.A. 31 t'Ottubru 1871, Vol. V, nº 249, p. 605.

5 ~itaz. 1324/1981.

Dan ifisser illi l-konvenuti a``ettaw, bla ebda riserva jew kondizzjoni, il-wirt t'ommhom u g]alhekk ma jistg]ux issa jitolbu l-le[ittima.

It-tieni e``ezzjoni hija g]alhekk mi`]uda wkoll.

It-tielet e``ezzjoni hija dwar l-img]ax fuq il-legat ta' flus, u nqisuha aktar 'il quddiem.

Ir-raba' e``ezzjoni tg]id illi l-legat ta' immobbli ma jiswiex billi huwa ta' proprjetà li ma kinitx tat-testatri`i.

Il-konvenuti ippre\entaw lista ta' l-immobbli m]ollija bil-legat[6] biex juru liema kienu ta' l-assi parafernali ta' l-omm u liema kienu tal-komunjoni ta' l-akkwisti.

Dwar l-immobbli ta' l-omm qeg]din ig]idu illi dawn, g]alkemm mibnija fuq art li kienet parafernali, inbnew waqt i\-\wie[bi flus tal-komunjoni.

Dan ma jfissirx i\da illi l-bini huwa tal-komunjoni waqt illi l-art biss baqg]et parafernali ta' l-omm. "Kull min g]andu l-proprjetà ta' l-art, g]andu wkoll dik ta' l-area ta' fuqha, u ta' dak kollu li jinsab fuq jew ta]t wi`` l-art"[7]. Naturalment, jekk l-omm stag]niet bit-telf tal-komunjoni, g]ax saru fuq l-art tag]ha benefikati li]allset g]alihom il-komunjoni, il-komunjoni jkollha jedd g]al kumpens kontra l-assi parafernali ta' l-omm; i\da dan ikun jedd ta' kreditu, mhux *in re*, u sid ta' l-art u tal-bini tibqa' l-omm.

Mary Pace Decesare]alliet ukoll b'legat lill-attur "sehemha, *cioè* in-nofs indivi\, mill-villa numru sitta u tletin (36), mag]rufa b]ala *Villa Yvonne*, Ta' Xbiex Sea Front, Ta' Xbiex".

---

[6] *Fol.* 23.

[7] Art. 323, Kod. ~iv.

Il-konvenuti qeg]din ig]idu illi dan huwa legat ta']wejje[ ]addie]or li ma jiswiex g]ax ma saritx l-istqarrija li jrid l-art. 696 tal-Kodi`i ~ivili[8]. Ig]idu hekk g]ax huma tal-fehma — u dan huwa wkoll il-meritu tal-]ames e``ezzjoni tag]hom — illi t-testatri`i ma kellhiex in-nofs indivi\ ta' dan il-fond, g]ax il-fond kien tal-komunjoni u g]alhekk hi kellha nofs indivi\ tal-komunjoni u mhux nofs indivi\ tal-beni fil-komunjoni.

Dan l-argument kien ikun tajjeb li kieku l-komunjoni ta' l-akkwisti kellha personalità tag]ha, mag]\ula mill-personalità tar-ra[el u tal-mara; is-sitwazzjoni f'dak il-ka\ kienet tkun tixbah dik ta' azzjonist f'so`jetà anonima, li g]andu sehem fis-so`jetà i\da mhux sehem fil-beni tas-so`jetà, g]ax sidt dawk il-beni tkun is-so`jetà nfisha li, g]ax g]andha personalità, tista' tkun su[[ett ta' drittijiet.

Il-komunjoni ta' l-akkwisti, i\da, ma g]andhiex personalità mag]\ula mill-personalità tar-ra[el u tal-mara. Is-sidien tal-beni tal-komunjoni huma r-ra[el u l-mara, mhux il-komunjoni. Mela huwa minnu illi t-testatri`i kellha nofs indivi\ tal-fond tal-komunjoni, il-legat ma hux ta']wejje[ ]addie]or, u r-raba' u l-]ames e``ezzjonijiet huma g]alhekk mi`]uda.

Is-sitt e``ezzjoni hija mibnija fuq il-premessa illi kien hemm legat ta' ]wejje[ ]addie]or. Dan, kif rajna, ma hux minnu u din l-e``ezzjoni wkoll g]alhekk hija mi`]uda.

It-tielet e``ezzjoni tg]id illi fuq il-legat ta' flus ma jg]addix img]ax qabel ma ssir sej]a g]all-]las b'att [udizzjarju. Dan huwa minnu, g]ax il-legat kien ta' somma flus, mhux ta' kapital investit. G]alhekk l-img]ax jibda jg]addi minn dak in-nhar meta saret sej]a g]all-]las b'att [udizzjarju[9].

---

8 **696.** (1) Il-legat tal-]a[a ta']addie]or ma jiswiex,]lief jekk ikun hemm iddikjarat fit-testment illi t-testatur kien jaf li l-]a[a kienet ta']addie]or u mhux tieg]u; … … …

9 Artt. 727 u 728, Kod. ~iv.

G]al dawn ir-ra[unijiet il-qorti taqta' l-kaw\a billi, wara li tqis it-tielet e``ezzjoni tal-konvenuti, u ti`]ad l-e``ezzjonijiet l-o]rajn, tilqa' t-talba ta' l-attur billi tikkundanna lill-konvenuti j]allsuh il-legat ta' mitt lira (Lm100), flimkien ma' l-img]ax minn dak in-nhar meta sej]ilhom b'att [udizzjarju biex i]allsu, u tikkundannahom ukoll jag]tuh il-pussess tal-beni immobbli msemmija fir-raba' u l-]ames artikoli tat-testment ta' Mary Pace Decesare mag]mul fl-4 ta' Lulju 1981 fl-atti tan-Nutar Victor John Bisazza. Ta]tar lin-Nutar Edward Flores biex jir`ievi u jippubblika l-att ta' immissjoni fil-pussess, u ta]tar lill-Avukat Sandra Sladden b]ala kuratri`i biex tiffirma l-att f'isem min jonqos illi jidher g]all-pubblikazzjoni. L-att g]andu ji[i pubblikat fil-bini tal-Qrati Superjuri, il-Belt Valletta, nhar it-Tnejn 24 ta' {unju 2002 fl-g]axra ta' filg]odu (10.00 *a.m.*).

L-ispejje\ [udizzjarji, l-ispejje\ tal-kuntratt u d-dritt tal-kuratri`i j]allsuhom il-konvenuti.

Giannino Caruana Demajo
Im]allef

Connie Micallef
Dep. Re[.